

МОВА ТА ПОЛІТИКА

УДК 81'373.46'272-115=161.2=111=162.1

ТЕРМІНИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ МОВИ І ПОЛІТИКИ (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКОЇ, АНГЛІЙСЬКОЇ ТА ПОЛЬСЬКОЇ МОВ)

Оксана Васильців

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, Львів, 79000, Україна
oksanavasylytsiv@gmail.com*

У статті розглянуто досвід зіставного вивчення термінологічного мікрополя *мовна політика / language policy / polityka językowa*. За допомогою методики компонентного аналізу словникових дефініцій розкрито семантику терміна-домінанти, визначено інтегральні та диференційні семантичні ознаки поняття «мовна політика» у трьох мовах. Проаналізовано склад і структуру мікрополів. Описано смислові зв'язки між компонентами.

Ключові слова: соціолінгвістика, мовна політика, термінологічне мікрополе, термін-домінанта, інтегральні та диференційні семи.

У мовознавстві вже є досвід контрастивного вивчення соціолінгвістичної термінології. До сьогодні описано матеріал окремих термінологічних полів української, англійської, польської та японської мов [1–3]. Серед невивчених питань – зіставний аналіз назв, які в межах соціолінгвістичної терміносистеми відображають взаємодію понять «мова» і «політика», необхідну для формування словника соціолінгвістичних термінів української, англійської та польської мов.

За зв'язком мови і політики постає проблематика мовної політики та мови політики (ширше, політичного дискурсу). У статті проаналізуємо відповідники, що утворюють термінологічне мікрополе *мовна політика* на матеріалі української, англійської та польської мов. Для цього необхідно: 1) розкрити досвід вивчення термінологічного поля *мовна політика*; 2) дослідити семантику терміна *мовна політика* в українській, англійській та польській мовах; 3) проаналізувати склад і структуру термінологічного мікрополя; 4) описати смислові зв'язки між компонентами.

Термінологічні одиниці, семний склад яких актуалізує ознаки взаємодії мови і політики, зібрано шляхом суцільної вибірки із лінгвістичних словників, енциклопедій і соціолінгвістичних праць [4–10]. Проаналізовано 60 термінів української мови, 81 термін англійської мови та 41 – польської мови. До зібраних відповідників застосовуємо комплексну методику, а саме: метод семантичного поля, метод словникових дефініцій та компонентний аналіз, що дозволяє встановити системні зв'язки між термінами у мікрополі і виявити певну ієрархію понять із виокремленням ядра (домінанти), яке характеризується максимальною концентрацією ознак, спільних для всіх одиниць, периферії й зони перетину, терміни якої можуть входити до інших мікрополів [11: 144; 12: 125].

1. Досвід вивчення термінологічного мікрополя *мовна політика*

Двосторонній зв'язок між мовою і політикою знаходить вияв на внутрішньому та зовнішньому рівнях. Держава на рівні законодавства затверджує статус національної мови, що виступає ознакою нації на міжнародній арені. Визначивши, в якій мірі певний мовний стандарт поширений на території країни, уряд реалізує свої подальші дії в напрямку мовного регулювання [4: 584].

Щоб проаналізувати аспекти взаємодії мови і політики на рівні термінологічної системи, використаємо теорію поля, розкрити в працях західних дослідників [13–15]. Польовий підхід до вивчення термінів, об'єднаних тематично на основі інтегральної семи, опис їх смислових зв'язків у зіставному аспекті дозволяє з'ясувати особливості ієрархічної організації понять у терміносистемі та встановити універсальні й ідіоетнічні ознаки зафіксованого в термінолексичній наукового знання [2; 4: 144].

Соціолінгвістична термінологія як парадигматичне об'єднання назв, співвіднесених за гіперсемою 'мова і суспільство' охоплює ряд термінологічних мікрополів, пов'язаних між собою в значеннєвому плані та в плані вираження. Одним з них є мікрополе *мовна політика*. Відомо, що основою семантичної організації лексем у термінологічному мікрополі слугують гіперо-гіпонімічні відношення. Врахувавши результати досліджень [12: 126; 13–16], склад мікрополя встановимо шляхом аналізу спільних та відмінних ознак термінологічних одиниць, а структуру, що постає у вигляді різнорівневої ієрархії, – на основі смислових зв'язків між елементами (це засвідчують наукові дефініції, які виявляють входження семантичних компонентів значення одного терміна у значення іншого). Термін-домінанту, що позначає базове поняття соціолінгвістики, слугує основою для деривації та виступає родовою назвою, визначаємо на основі частотних характеристик ідентифікаторів, що є головними у визначеннях. Семний склад домінанти охоплює спільні та відмінні семантичні ознаки (інтегральну та диференційні семи), на підставі яких здійснюється диференціація мікрополів гіпонімічного рівня [2–3; 11; 16: 123–124; 17: 32; 18: 21; 19].

2. Семантика терміна *мовна політика* в українській, англійській та польській мовах

Домінантою мікрополя *мовна політика* в українській мові виступає однойменний термін *мовна політика* як загальна назва, що містить найбільшу кількість семантичних ознак для розкриття поняття. Він має складену структуру, що наочно відображає поєднання семантичних ознак лексем *політика* (основний компонент терміна) та *мова* (залежний компонент, що виконує роль конкретизатора, ілюструючи ознаку диференційного характеру). В англійській мові на позначення взаємодії мови і політики існує дві термінологічні одиниці: *language policy* і *language politics*. Відповідником до української назви вважаємо саме сполуку *language policy*: позначає дії, що сприяють або перешкоджають використанню конкретної мови або групи мов [4: 591]. У польській мові зафіксовано еквівалентний відповідник *polityka językowa*. Для визначення складу мікрополя *мовна політика* у трьох мовах насамперед розкриємо семантику терміна-домінанти.

В українській мові термін *мовна політика* реалізує значення: 1) «сукупність ідеологічних принципів, практичних заходів для вирішення мовних відносин у країні; політико-адміністративні дії держави, партії, класу, товариства, угруповань, скеровані на мовний розвиток у бажаному напрямі» [5: 37]; 2) «заходи держави щодо розв'язання питань розвитку мови в соціумі, країні» [6: 93]; 3) «свідомий і цілеспрямований вплив, який має на меті сприяти ефективному функціонуванню мови в різних сферах її

застосування; сукупність ідеологічних принципів і практичних заходів щодо розв'язання мовних проблем у соціумі, державі; сукупність політичних і адміністративних заходів, спрямованих на надання мовному розвитку бажаного спрямування» [7: 329]. Перелічені визначення підтверджують думку, що інтегральною семою терміна *мовна політика* в українській мові є ознака 'мовні заходи' [2: 292], яка, як спільна для всіх гіпонімів, і забезпечує утворення мікрополя терміна *мовна політика*.

В англійській мові зміст поняття «language policy» охоплює: 1) «what government does officially – through legislation, court decisions, executive action, or other means – to (a) determine how languages are used in public contexts, (b) cultivate language skills needed to meet national priorities, or (c) establish the rights of individuals or groups to learn, use, and maintain languages» [20]; 2) «government regulation of its own language use» [20]; 3) «a body of ideas, laws, regulations, rules, and practices intended to achieve the intended planned language change» [10: 603]; 3) «practice which is concerned with official efforts to affect the relative status and use of one or more languages» [21]. Із змісту поняття «мовна політика», яке подають лінгвістичні енциклопедії [10; 20–21], можемо виокремити спільний компонент, який об'єднує мікрополе за ознакою 'мовні заходи' ('language measures'). Перелічені варіанти не вичерпують усіх можливих визначень *мовної політики*, а їх неоднорідність зумовлена складністю й багатогранністю самого поняття. Проте семантичні компоненти, що входять до складу дефініцій інваріантного терміна (семи 'government regulation', 'legislation', 'national priorities', 'linguistic rights', 'official efforts', 'status of language') та формують значення похідних назв, свідчать про переважання законодавчих чинників, що визначають склад об'єктів, суб'єктів та цілей мовної політики в межах мікрополя.

У польській мові термін *polityka językowa* вживається на позначення: 1) «działań mających na celu świadome kształtowanie języka: krzewienie wiedzy o języku ojczystym, wspieranie badań w zakresie normatywistyki, stałe czuwanie, aby teksty publiczne szerzyły dobre wzorce językowe i w ogóle kulturę językowego obcowania [9: 114]; 2) «ogółu podejmowanych w pewnej społeczności działań nakierowanych na kształtowanie jej sytuacji językowej (systemu języka i jego funkcjonowania, świadomości językowej, stosunku między językiem własnym a innymi, czynników determinujących zachowania językowe itp.) [22: 38]; 3) całością ideologicznych zasad i praktycznych przedsięwzięć związanych z rozwiązaniem językowych problemów w społeczeństwie, państwie [23]. Вище подані дефініції актуалізують інтегральну сему 'мовні заходи' ('przedsięwzięcia językowe'), яка є тотожною в трьох мовах та забезпечує утворення мікрополя терміна *polityka językowa*. Зазначимо, що процес формування семантичного змісту терміна *мовна політика* в польському мовознавстві був тривалим. Це зумовлено дією багатьох чинників, і насамперед, історичних [23: 35].

3. Структура мікрополя терміна *мовна політика* в українській мові

Зафіксоване в мові наукове знання, що розкриває аспекти взаємодії мови і політики, встановлюємо за допомогою аналізу гіперо-гіпонімічних відношень терміна-домінанти. Набір диференційних ознак, що входять у значення інших термінів мікрополя як мінімальні смислові компоненти, дозволяє схарактеризувати родові поняття з різних боків. Тому семантичні деривати групуємо не в одне велике родо-видове утворення, а в кілька гіперо-гіпонімічних груп на підставі різних класифікаційних ознак. Наприклад, об'єднувальним чинником першої групи є ознаки 'збереження / зміна мовної ситуації', на основі яких виокремлено гіпоніми: *ретроспективна мовна політика* (скерована на підтримку існуючої мовної ситуації з метою збереження спадкоємності в

культури або відродження національної мови); *перспективна м. п.* (забезпечує зміну мовної ситуації, наприклад, висування на роль макропосередника мови або форми мови, які використовувалися в межах етнічної або соціальної спільноти); *демократична м. п.* (скерована на забезпечення інтересів широких мас); *антидемократична м. п.* (як надання привілейованого становища мові, якою говорить правляча еліта). Внаслідок додавання диференційних сем 'розширення / звуження комунікативних функцій мов' до терміна *перспективна м. п.* виокремлено ще два різновиди нижчого рівня узагальнення: *конструктивна м. п.* та *деструктивна м. п.* На кожному рівні узагальнення семантична структура термінів ускладнюється щонайменше однією додатковою ознакою, відповідно ці одиниці розміщені далі від центру мікрополя.

Інтегральна ознака 'регулювання мовних заходів всередині / поза межами держави' є основою для виокремлення групи назв: *зовнішня мовна політика, внутрішня м. п., місцева м. п., загальнодержавна м. п., регіональна м. п., міжнародна м. п.* Термін *зовнішня мовна політика*, в свою чергу, стає гіперонімом для утвореної шляхом розвитку синтагмозначення терміносполуки *мовна політика інтернаціоналізації*. До групи з інтегральною семою 'статус мови' входять терміни – *мовна політика офіційної одномовності, м. п. офіційної двомовності або тримовності (багатомовності), м. п. стратегічної багатомовності, м. п. диференційованого юридичного статусу, комплексна м. п.* Термінологічна група, виокремлена на основі сем 'обов'язкові / необов'язкові мовні заходи', охоплює назви *централізована м. п.* та *нецентралізована м. п.* Диференційна сема 'модель впровадження мовних заходів' зумовила появу когіпонімів *асиміляційна м. п., диференційна м. п., мультикультурна м. п.*

В одному парадигморяді з терміном *мовна політика* знаходиться одиниця *свідомий вплив на розвиток мови*, виокремлена на основі ознаки 'сприяння / несприяння функціям мови', та, зважаючи на мовні заходи щодо України, конкретизована семою 'український'. Різновидами мовної політики, які формують семантичний зміст цієї категорії (диференційна сема 'історично зумовлений вияв мовних заходів'), є назви *українізація, полонізація, русифікація, угорщення (мадяризація), чехізація*. До цього гіпонімного ряду входить також термін *рідномовна політика*, який свого часу ввів у вжиток І. Огієнко на позначення «системи спланованих заходів для свідомого впливу на розвиток української мови за межами Радянської України» [5: 136].

Як бачимо, мікрополлю *мовна політика* в українській мові властива багаторівнева структура родо-видових відношень. Ці одиниці пов'язані із терміном-домінантою найтісніше, оскільки вони засвідчують незначні відмінності у значенні. При встановленні структури мікрополя варто враховувати й назви, які пов'язані із терміном *мовна політика* опосередковано. Так, термін *мовне планування*, що постає як реалізація мовної політики, часто вживається як синонім до назви *мовна політика*. Залежно від особливостей вияву *мовного планування* розрізняють заходи, пов'язані з розширенням функціональних сфер вживання певної мови (так зване *статусне планування*), та дії, спрямовані на унормування мовної бази, що передбачає вибір і кодифікацію граматичних норм та стандартизацію правопису (або *корпусне планування*). Семи 'мовна норма', 'мовний стандарт', які є безпосередніми семантичними компонентами терміна *корпусне планування*, стають, відповідно, опосередкованими ознаками поняття *мовна політика*. Термін *мовна норма*, формуючи групу гіпонімних назв: *кодифікована / некодифікована м. н., варіантна / інваріантна м. н., реальна / прескриптивна м. н.; літературна / національна м. н.*, ще раз ілюструє процес різнорівневої семантичної диференціації. Поняття *пуризм* як нормативний напрям, що скеровувався на усунення з

літературного вжитку небажаних іншомовних елементів, також вступає у відношення підпорядкування.

Юридичною формою вираження мовної політики є *мовне законодавство*, метою якого є регулювання мовних проблем, що виникають у результаті мовних контактів, конфліктів чи виявів нерівності. У такий спосіб встановлюємо семантичний зв'язок терміна-домінанти та семантичних компонентів *мовний контакт* і *мовний конфлікт*, що знаходяться на нижчому рівні узагальнення. Як бачимо, в основі встановлення ієрархії лексем у термінологічному мікрополі лежить принцип співвідношення термінів із найближчим родовим найменуванням.

Терміни на позначення мов, що є об'єктами впливу того чи того різновиду мовної політики, знаходяться на периферії та утворюють зону перетину з мікрополем терміна *статус мови*. Зокрема, зона перетину представлена терміногрупою: *державна мова, офіційна м., національна м., м. домінуючого етносу, м. національних меншин, міжнародна м., регіональна м.*

За нашими спостереженнями, мікрополе має неоднорідну і складну структуру у вигляді горизонтальних та вертикальних перетинів. По горизонталі знаходяться інтегральна та диференційні ознаки, на підставі чого стає можливим у множині одиниць виокремлювати підмножини – гіперо-гіпонімічні групи, а по вертикалі – їх конститuentи.

4. Структура мікрополя терміна *language policy* в англійській мові

Як і в українській мові, семантичні деривати терміна-домінанти утворюють кілька родо-видових груп. Так, диференційна сема 'promoting the functions of language' зумовила виокремлення когіпонімів *linguistic imperialism (language imperialism), language secessionism (linguistic secessionism, linguistic separatism), linguistic purism (linguistic protectionism)*. Зміст поняття *linguistic imperialism* пов'язаний з насадженням домінуючої мови шляхом створення і підтримки структурної та культурної нерівності між мовами. Термін *language secessionism* позначає різновид мовної політики, що покликана сприяти відокремленню певного мовного варіанта від основної мови, а терміносполука *linguistic purism* – практику визнання одного з різновидів мови як чистішого або внутрішньо якіснішого, ніж інші [21]. Особливості гіперо-гіпонімічних відношень у мікрополі виявляються в тому, що термін може позначати і родове, і видове поняття, залежно від того, до якого рівня абстракції належить. Зібраний ілюстративний матеріал виявляє назви різновидів поняття *linguistic purism*, виокремлені на основі 4 диференційних сем: 'approach' – *archaizing purism, ethnographic p., elitist p., reformist p., patriotic p.*; 'goals' – *democratic p., unificatory p., defensive p., prestige p., delimiting p.*; 'intensity' – *marginal p., moderate (discontinuous) p., trimming p., evolutionary p., oscillatory p., stable (consistent) p., revolutionary p.*; 'linguistic level' – *lexical p., orthographic p., morphological p., syntactic p., phonetic p.* Ці термінологічні гнізда засвідчують високий розвиток соціолінгвістичної терміносистеми англійської мови, яка відображає досвід впровадження пуристичних тенденцій у різних країнах світу, тоді як українська соціолінгвістична традиція ще не виробила загальноприйнятого визначення терміна *пуризм* та охоплює видові назви (*крайній п., поміркований п.*) щодо аналізу української мовної дійсності.

Як і в українській соціолінгвістичній теорії, термін *language policy* має семантичні похідні: *overt (explicit) language policy, covert (implicit) l. p.* (явище семантичної симетрії). Диференційна сема 'promulgation of a language policy' стає інтегральною для видових назв *language planning, language engineering, language management, language standardization, language determination, language development*, які ілюструють відношення

часткової синонімії. Ця гіпонімічна парадигма охоплює відповідники, відсутні в українській мові.

Одиниця *language planning*, що позначає свідомі, орієнтовані на майбутнє заходи мовного впливу на державному рівні, утворює розгалужену парадигму понять (другий рівень семантичної диференціації), в яких реалізується мовна політика: *status planning*, *corpus planning*, *language-in-education (acquisition) planning*, *prestige planning*. Значення цих термінів формують назви (*status planning: officialization, nationalization, proscription, revival, restoration, revitalization, maintenance, spread of languages, promotion of interlingual communication (international or intranational; corpus planning: standardization, modernization, renovation, internationalization; language-in-education (acquisition) planning: reacquisition, maintenance, foreign language / second language, shift; prestige planning: language promotion, intellectualization*), що відповідно є опосередкованими компонентами змісту терміна *language policy*.

Семантичний простір поняття *language policy* формує й термін *official language selection*, оскільки він відноситься до вибору мови чи мов для використання в законодавчій, виконавчій та судовій діяльності уряду. Звідси виявляємо зв'язок терміна *language policy* із сполукою *language legislation*, до компонентів значення якої зараховуємо одиниці *language law, language conflict, linguistic rights*, що засвідчує міжмовну симетрію з українською мовою.

На периферії поля містяться функціонально менш важливі слова, які, як правило, належать ще й до складу іншого термінологічного поля. Як і в українській мові, до їх числа зараховуємо терміни, що позначають об'єкти впливу мовної політики: *official language, national l., standard l., regional l., international l., majority l., minority l., dominant l., endangered l.* Системний характер зв'язків між усіма компонентами поля забезпечує безперервність смислового простору.

5. Структура мікрополя терміна *polityka językowa* в польській мові

На відміну від української термінологічної системи, система польських термінів охоплює меншу кількість видових назв, які представляють поняття *мовна політика*. Припускаємо, що на розвиток мікрополя *polityka językowa* вплинув той факт, що польське суспільство національно монолітне (перепис 2002 р. показав, що 96,7 % усього населення країни вказали на польську національність) [23: 35].

У час військової агресії чи культурної ідеології найважливішою метою польської мовної політики був захист державної мови як головного визначника суспільної ідентичності. Елементом мовних заходів став мовний пуризм. Одиниця *puryzm językowy* як «один з можливих підходів до мови, в основі якого лежить переконання, що про мову потрібно піклуватися, запобігаючи її неправильному розвитку» [9: 117] вступає у родо-видові відношення з терміном *polityka językowa*. Такий нормативний досвід зумовив звуження сфер впливу польської мовної політики лише до нормативно-стилістичних питань (замість регулювання мовних проблем, що виникають внаслідок співіснування в суспільстві різних етнічних груп). Цей факт підтверджує розгалужена парадигма видових назв терміна з інтегральною семою 'postawa wobec języka': *puryzm egocentryczny, p. elitarny, p. nacjonalistyczny, p. tradycyjalistyczny*. Як результат, у польській мовознавчій традиції термін *polityka językowa* стали ототожнювати з назвою *kultura języka*, вважаючи її частиною культурної політики держави. Ця гіпонімна група, як і в англійській мові, засвідчує міжмовну асиметрію з українською терміносистемою.

У цьому контексті вмотиваним є використання терміна *planowanie językowe*, що постає як ряд заходів, які заохочують або перешкоджають вживанню певних мов чи їх

різновидів у певних функціональних галузях. Актуалізуючи сему 'раціональний вибір коду', ця терміносполука формує групу термінів, що стосуються різних сфер вживання мови, а саме: *planowanie statusu, planowanie korpusu, planowanie akwizycji, planowanie technologiczno-językowe*. Ці етапи реалізації мовної політики характерні, перш за все, щодо мовної ситуації молодих держав, які будують свою ідентичність шляхом мовної уніфікації та кодифікації. У перших двох прикладах українська, англійська та польська мови засвідчують тотожність як на рівні виокремлення диференційних сем, так і у формуванні семантично еквівалентних відповідників. Термін *planowanie akwizycji* має відповідник лише в англійській мові, тоді як назви англ. *prestige planning* та пол. *planowanie technologiczno-językowe* є безеквівалентними. Виокремлення найменшої кількості видових назв терміна *мовне планування* вказує на те, що мовна політика в Україні ще недостатньо аспектуалізована.

Безпосередніми семантичними компонентами, що формують зміст вище вказаних термінів у польській мові, є назви: *kodyfikacja, standaryzacja, normalizacja, pielęgnowanie; społeczny status języka, prawny s.j., faktyczny s.j.; językowa norma praktyczna, j.n. teoretyczna*, що виступають елементами мікрополя на нижчому рівні ідентифікації.

На рівні відносних синонімів (диференційна сема 'wzmacnianie języka') вживаються назви: *rewitalizacja, ożywienie (regeneracja), zachowanie (wspieranie / podtrzymanie) języka*. У цій гіпонімній парадигмі англійська та польська терміносистеми засвідчують тотожність у формуванні семантично еквівалентних відповідників. Термін *rewitalizacja* позначає дії, метою яких є відновлення функцій та сфер вживання загрожуваних мов; поняття *ożywienie* відноситься до ситуації, коли мову реконструюють через певний час після смерті останнього носія; поняття *zachowanie języka* передбачає дії, що мають на меті підтримку та зміцнення мови, функції якої як засобу спілкування звужуються. Ці одиниці не мають відповідників в українській терміносистемі.

Диференціація в межах мікрополя здійснюється на основі додавання семи 'regulowanie językowe w / poza granicami państwa', в результаті чого виокремлюється гіпонімна парадигма *wewnętrzna polityka językowa* та *zewnętrzna p.j. (синонім – zagraniczna p.j.)*. Мовні заходи, спрямовані на поширення польської мови в країнах Європи, є особливо актуальними на сучасному етапі. Тому у значенні терміна *zewnętrzna polityka językowa* актуалізується ознака, позначена терміном *moc języka*, який є калькою англійської терміносполуки *power of language*.

Семантичний компонент 'regulowanie językowe' в терміносистемах української та польської мов виступає в ролі однойменного терміна, який є відносним синонімом назви *polityka językowa*, оскільки його дефініції засвідчують вужчу семантику (процес активної суспільної діяльності в сфері певних форм співіснування мов, позбавлений ідеологічного забарвлення; підтримка, збереження та розвиток мов етнічних меншин чи слабших мов у функціональному аспекті).

Терміногрупа *język ogólny (ogólnopolski), j. oficjalny, j. literacki, j. regionalny, j. mniejszości, j. większości, j. dominujący, j. zagrożony* формує периферію ближчого рівня та свідчить про семантичну симерію у трьох мовах.

Висновки

1. Соціолінгвістичні терміни, що безпосередньо чи опосередковано відображають взаємовідношення мови і політики у трьох мовах, засвідчують спільні та відмінні вектори реалізації мовної політики.

2. Зіставлення елементів мікрополя *мовна політика* передбачає пошук диференційних ознак на фоні спільної семи, що послужила основою для його утворення.

Семантика терміна-домінанти актуалізує інтегральні семи 'мовні заходи' / 'language measures' / 'przedsięwzięcia językowe', які є тотожними у терміносистемах трьох мов.

3. У трьох мовах виокремлено різну кількість одиниць на позначення взаємодії мови і політики, що засвідчує різний рівень розвитку та уніфікації терміносистем. Виявлення диференційних сем забезпечило подальшу диференціацію термінів у межах мікрополя. На підставі різних розрізнювальних ознак виокремлено неоднакову кількість родо-видових утворень у трьох мовах. При цьому лише одна із цих гіпонімічних груп засвідчує явище семантичної симетрії, за якої на основі семантично тотожної семи формуються еквівалентні групи відповідників. Цю групу у трьох мовах формують терміни, що знаходяться в зоні перетину мікрополя *мовна політика* з мікрополем *статус мови*.

4. Деякі диференційні семи (7 в українській мові та 3 в англійській) ілюструють семантичну асиметрію. Міжмовні лакуни виявляють відмінні ознаки в семантиці українських та англійських назв (у польській мові термінологічних лакун не зафіксовано).

5. Часткову семантичну невідповідність підтверджують 6 гіпонімічних груп, що свідчить про історично зумовлені особливості реалізації мовної політики у різних країнах.

1. *Мацюк Г.* Термін у соціолінгвістичних традиціях / Г. Мацюк // *Ucrainica II*. – Olomouc, 2006. – С. 477–482.
2. *Дзябко Ю.* Передумови зіставного опису семантичної структури мікрополя «мовна політика» в українській та японській мовах / Ю. Дзябко // *Вісн. Львів. ун-ту. Сер. філол.* – 2011. – Вип. 54. – С. 290–296.
3. *Дзябко Ю.* Мікрополе «мовна політика»: спроба формування методики зіставного аналізу на матеріалі української та японської мов [Електронний ресурс] / Ю. Дзябко. – Режим доступу : http://philology.kiev.ua/library/zagal/Movni_i_konceptualni_2011_35/028_035.pdf (5 травня 2015 р.).
4. *Mesthrie R.* Concise Encyclopedia of Sociolinguistics / R. Mesthrie. – University of Cape Town, 2001. – 1060 p.
5. *Мацюк Г. П.* Прикладна соціолінгвістика. Питання мовної політики : навч. посіб. / Г. П. Мацюк. – Львів : Видавн. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. – 212 с.
6. *Масенко Л.* Нариси з соціолінгвістики / Л. Масенко. – Київ, 2010. – 246 с.
7. *Кочерган М. П.* Загальне мовознавство : підруч. / М. П. Кочерган. – К. : ВЦ «Академія», 2003. – 464 с.
8. *Селіванова О. О.* Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава: Довкілля – К., 2010. – 844 с.
9. *Skudrzykowa A.* Mały słownik terminów z zakresu socjolingwistyki i pragmatyki językowej / A. Skudrzykowa, K. Urban. – Kraków ; Warszawa, 2000. – 170 p.
10. *Malmkjær K.* The Linguistics Encyclopedia / K. Malmkjær. – New York : Routledge, 2002. – Second edition. – 621 p.
11. *Коваль О. П.* Теорія термінологічного поля: методологія дослідження (на матеріалі термінів тенісу) / О. П. Коваль // *Наук. записки. Сер. філол.*, 2013. – С. 144–148.
12. *Манжос Я. Ю.* Макрополе *terrorism* у семантичному просторі *crime against individual* [Електронний ресурс] / Я. Ю. Манжос. – Режим доступу : <http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/6541/2/11myuca1.pdf> (5 травня 2015 р.).
13. *Szczepankowska I.* Semantyka i pragmatyka językowa: słownik podstawowych pojęć z zadaniami i literaturą przedmiotu / I. Szczepankowska. – Białystok, 2011. – С. 112.
14. *Brown K.* Concise encyclopedia of semantics / K. Brown, K. Allan. – Cambridge, 2009. – С. 470–473.

15. *Allwood J.* On the semantic field of conflict and conflict resolution in Swedish [Електронний ресурс] / J. Allwood. – Режим доступу : <http://sskkii.gu.se/jens/publications/docs051-075/075.pdf> (5 травня 2015 р.).
16. *Lyons J.* *Semantics* / J. Lyons. – Vol. 1. – Cambridge, 1977. – С. 250–261.
17. *Nida E. A.* *Componential Analysis of Meaning* / E. A. Nida. – The Hague–Paris : Mouton, 1975. – 272 р.
18. *Верба Л. Г.* Порівняльна лексикологія англійської та української мов / Л. Г. Верба. – Вінниця : Нова книга, 2008. – 248 с.
19. *Cruse A.* *Meaning in Language. An Introduction to Semantics and Pragmatics* / A. Cruse. – Oxford : OUP, 2004. – 448 р.
20. *Language policy* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.languagepolicy.net/archives/langpol.htm> (5 травня 2015 р.).
21. *Language policy* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://en.wikipedia.org/wiki/Language_policy (5 травня 2015 р.).
22. *Gajda S.* Program polskiej polityka językowej (rozważania wstępne) / S. Gajda // *Polska polityka językowa na przełomie tysiącleci* / J. Mazur. – Lublin, 1999. – С. 37–46.
23. *Lubaś W.* *Polityka językowa* / W. Lubaś. – Opole, 2009. – 553 с.

TERMS FOR DENOTING INTERACTION BETWEEN LANGUAGE AND POLICY (ON THE BASIS OF THE UKRAINIAN, ENGLISH AND POLISH LANGUAGES)

Oksana Vasylytsiv

*Ivan Franko National University in Lviv
vul. Universytetska, 1, Lviv, 79000, Ukraine
oksanavasylytsiv@gmail.com*

Comparative analysis of terms, which reflect the interaction of terms "language" and "policy" on the material of the Ukrainian, English and Polish languages within sociolinguistic system of terms, is one of unstudied issues of its systemic organization.

In order to analyze the connection of these notions on the level of terminological system, the author uses the theory of field discussed in the works of Western researchers. Field approach to studying terms which are united thematically on the basis of integral seme and description of their notional connection in comparative aspect help to trace typical features of hierarchical organization of notions in terminological systems and to establish universal and idioethnic characteristics of scientific knowledge formalized in terminological vocabulary.

The article analyzes correspondences that form terminological microfield *language policy*. The author takes into account available classification. Composition of microfield has been established by way of analyzing divergent and convergent features of terminological units, while the structure, which arises as a split-level hierarchy – on the basis of notional connections between elements. Term-dominant, which denotes basic notion of sociolinguistics and serves as a basis for generation and a generic notion, is defined on the basis of frequency characteristics of identifiers that are main units in definitions. Semic composition of dominant envelopes convergent and divergent semantic characteristics (integral and differential semes), on the basis of which differentiation of hyponymic level microfields takes place.

Sociolinguistic terms, which directly or indirectly reflect interaction of language and policy in three languages, testify to convergent and divergent vectors of language policy implementation. Thus, semantics of term-dominant actualizes integral semes 'мовні заходи' / 'language measures' / 'przedsięwzięcia językowe', which are equal in terminological systems of three languages.

Simultaneously, in three languages we have distinguished different amount of units for denoting interaction between language and policy, which testifies to different level of development and unification of terminological systems. These are differential semes that provide further differentiation of terms within

microfield and allow distinguishing unequal amount of generic formations in three languages. Simultaneously, only one of these hyponymic groups demonstrates the phenomenon of semantic symmetry, in accordance to which equivalent groups of correspondences are formed on the basis of semantically equal seme. It is important that this group in three languages is formed by terms that are located in the zone of intersection between microfield *language policy* and microfield *language status*. Some differential semes (7 in the Ukrainian language and 3 in the English language) cause semantic asymmetry forming inter-language lacunas (which show realization of divergent features in semantics of Ukrainian and English names; such units have not been detected in the Polish language). Six hyponymic groups illustrate partial semantic non-correspondence and testify to historically conditioned peculiarities of realizing language policy in different countries.

Key words: sociolinguistics, language policy, terminological microfield, term-dominant, integral and differential semes.

Стаття надійшла до редколегії 21.01.2015
Прийнята до друку 17.02.2015